

HET BROZE LICHT

Van Tomás González zijn verschenen
Eerst was er de zee
Duivelspaardjes
Ontij
Het broze licht

Tomás González (1950, Medellín) studeerde filosofie, was barman in een nachtclub in Bogotá, fietsenmaker in Miami, werkte zestien jaar in New York als journalist en vertaler, en keerde na twintig jaar terug naar Colombia. Eerder verschenen van hem in het Nederlands *Eerst was er de zee*, *Duivelspaardjes* en *Ontij*.

TOMÁS GONZALEZ

HET BROZE
LICHT

Vertaald uit het Spaans door Jos den Bekker

MERIDIAAN
UITGEVERS

2022

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Eerste druk januari 2022

© Tomás González 2011

© 2022 Nederlandse vertaling Jos den Bekker

Oorspronkelijke titel *La luz difícil*

Oorspronkelijke uitgever Editorial Alfaguara
(Penguin Random House Grupo Editorial, S.A.)

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagbeeld Bridgeman Images

Foto van de auteur © Markus Schulzte-Kraft

Typografie Wim ten Brinke

Druk- en bindwerk Wilco

ISBN 978 94 93169 28 9

NUR 302

www.meridiaanuitgevers.com

@meridiaanuitgevers

@meridiaanboeken

@MeridiaanBoeken

LinkedIn Meridiaan Uitgevers

Voor Dora

Indien de deuren der waarneming gezuiverd werden,
zou de mens alles ervaren zoals het is: oneindig.

– WILLIAM BLAKE (1757-1827), *Het huwelijk van hemel en hel*

De wereld is onbestendig als een brandend huis.

– LIN CHI († 866)

1

Die nacht lag ik lang wakker. Sara, naast me, sliep ook al niet. Ik keek naar haar bruine schouders, haar rug, die nog slank was voor haar negenenvijftig jaar, en vond troost in haar schoonheid. Van tijd tot tijd hielden we elkaars hand vast. Niemand sliep in het appartement, niemand praatte, zo nu en dan hoestte er iemand of ging plassen en kroop weer in bed. Vrienden van ons, Debrah en James, waren gekomen om ons een hart onder de riem te steken en hadden zich op een matras in de woonkamer geïnstalleerd. Venus, de vriendin van Jacobo, sliep op zijn kamer. Mijn twee zoons Jacobo en Pablo waren twee dagen eerder in een huurbusje van Rent-A-Car naar Chicago gereden, waar ze het vliegtuig naar Portland hadden genomen. Op zeker moment meende ik zacht gitaargetokkel te horen in de kamer van Arturo, mijn derde zoon. Op straat klonken de nachtkreten van de Lower East Side, de eeuwige kapotgesmeten flessen. Om drie uur 's nachts, of daaromtrent, kwamen er met hol geronk twee of drie motoren van de Hells Angels langs, die twee straten verderop hun honk hadden. Ik sliep bijna vier uur achter elkaar, droomloos, tot ik om zeven uur gewekt werd door een steek in mijn buik vanwege de dood van mijn zoon Jacobo, die we voor zeven uur 's avonds in Portland, tien uur New York, gepland hadden.

2

Ik kuste Sara, stond op en zette koffie. Onwillekeurig keek ik naar het schilderij waaraan ik werkte. Het was nog te vroeg om de jongens te bellen, die brachten de nacht door in een motel vlak bij het vliegveld van Portland. Het onderwerp van mijn schilderij was het schuim dat door de schroef van de veerpont in het groene water wordt opgeworpen als hij bij het verlaten van de steiger vaart maakt. Het smaragdgroen van het water was te bleek uitgevallen, te oppervlakkig, bedacht ik, als het glazuur van een mintsnoepje. Ik was er nog niet in geslaagd de afgrondelijke diepte, de dood, voelbaar te maken zonder dat je hem zag, zonder dat het expliciet werd. Het schuim zag er mooi uit, onbevattelijk, chaotisch, gescheiden en toch onscheidbaar van het water. Het schuim was goed.

In de tijd van dit werk, waar ik al een jaar eerder, in de zomer van '98, aan begonnen was, zat ik hele dagen op de pont, almaar heen en weer pendelend tussen Staten Island en Manhattan, soms een biertje drinkend en altijd turend in het water. Ik sloot zelfs vriendschap met een paar varende straatmuzikanten, en met een zekere Louis Larrota (Luis Bancarrota, noemde ik hem voor de grap, hoewel hij daar de lol niet van inzag, want hij kende geen Spaans en geen Italiaans), de enige schoenpoetser die nog over was op de pont. Ik hoor

hem nu nog roepen als hij over de dekgangen liep: *Shine! Shine!* Die schoenpoetser kreeg steeds minder klanten, want de meeste mensen liepen toen al op sportschoenen. Bij het vallen van de avond, die achter de hijskranen van New Jersey, doortrokken van meeuwen, had staan gloeien, keerde ik naar huis terug.

Ik trouwde met Sara toen we allebei zesentwintig waren. Vijftig jaar zijn we bij elkaar geweest, tot ze krap twee jaar geleden aan een hartkwaal overleed. Ik heb geen andere vrouwen gekend: zij was ze allemaal. Het is moeilijk uit te leggen, moeilijk te vatten, want de vrouwen die ik begeerde en die Sara niet waren – zowel degenen die ik nooit kreeg als de weinige met wie ik naar bed ging (zonder dat Sara het wist, natuurlijk, want dat zou het einde hebben betekend) – waren allemaal Sara. Ik ben haar alleen de eerste twee jaar ontrouw geweest, toen de relatie nog onder ernstige leemtes en misverstanden te lijden had en soliditeit ontbeerde. Daarna ben ik haar altijd trouw gebleven, moeiteloos.

Ook zij was soms ontrouw, denk ik, maar de keren dat het gebeurde, als het al gebeurde, vonden jaren later plaats. Op een middag, toen we al in New York woonden, zag ik haar hand in hand met een vrouwelijke collega in een restaurant zitten. Ik vroeg er haar diezelfde avond naar en ze ontkende noch bevestigde het, ze zei alleen dat relaties tussen vrouwen altijd wel een mysterie voor mannen zouden blijven. Dat stelde me niet gerust, want er zijn verschillende manieren van handjes vasthouden, maar in de loop der jaren sleet het tot op zekere hoogte. De tweede keer was toen ze met James en Debrah op Jamaica was. Om de een of andere reden kon of wilde ik niet mee op die reis, en James praatte zijn mond voorbij met een verhaal waar-

uit ik kon opmaken dat Sara een avontuurtje had gehad met een Jamaicaan. Ook daar confronteerde ik haar mee, maar deze keer vroeg ze of ik gek geworden was, hoe haalde ik het in mijn hoofd. Toch heb ik nog steeds het idee dat het waar was. Sara was niet geremd, verre van, vooral niet als ze een glaasje ophad. Het deed lange tijd erge pijn, of het nu waar was of niet, en ik had er veel verdriet van, maar ook daar groeide ik uiteindelijk overheen.

Jaloezie misschien.

Hoe dan ook, alleen de hoge ouderdom heeft de begeerte verminderd die we altijd voor elkaar hebben gevoeld. Ik heb nooit veel onderscheid kunnen maken tussen liefde en begeerte, dus kan ik zeggen dat we elkaar ons hele leven lang erg lief hebben gehad. En ik was altijd blij haar weer te zien, ook al waren we maar een paar uur gescheiden. Als ik thuiskwam van de veerpont was zij ook net weer terug van haar werk in het ziekenhuis, en dan gingen we languit op bed een poosje liggen praten. Ik vertelde haar wat ik in de zee gezien had en dan ging ik naar Jacobo en de jongens kijken.

3

We kwamen in 1986 naar New York. In '83 waren we van Bogotá naar Miami vertrokken, waar we drie lange jaren volmaakten, jaren waar ik geen greintje spijt van heb, het was geen slechte tijd. Ik kende Miami en de Florida Keys al van een eerdere reis en ik wilde ze schilderen. Je zou kunnen zeggen dat ik naar Miami ging op zoek naar het water en het licht. We genoten allebei veel van de zee in die drie jaar, hoewel we last hadden van de bekrompen sfeer in het Miami van die tijd. En uiteindelijk besloten we met de drie kinderen naar New York te verhuizen.

In Miami schilderde ik een paar landschappen in olieverf, studies van het licht en het water, vijftien doeken van twee bij twee meter, die ik tentoonstelde op Key West en die snel en betrekkelijk goed verkochten. Sommige waren abstracte zeegezichten, gezien vanaf de weg naar de Florida Keys, andere van de zee bij Miami: van El Farito, Crandon Park en downtown Miami. Kort na aankomst kochten Sara en de kinderen een kleine catamaran, een aftands geval waarmee ze in de weekenden vlak onder de kust gingen zeilen, of liever: bijna op het strand, maar met een lol alsof ze de Atlantische Oceaan overstaken.

In Miami werd ik drieënveertig.

Ze vertelden het ons later, de weinige goede vrienden

die we er hadden, dat de stad erg aan het veranderen was, dat hij minder provinciaals werd, dat de *rednecks* waren vertrokken, dat de sfeer was verbeterd door de komst van buitenlanders en dat zelfs de nieuwe generatie Cubanen niet meer zo'n bord voor de kop had en minder onuitstaanbaar was geworden. Zou heel goed kunnen. Maar dan nog zouden Sara en ik niet zijn teruggekeerd. Evenmin als de kinderen, die na twee jaar New York zo klein niet meer waren: Jacobo was achttien en zou net beginnen met zijn studie medicijnen aan New York University, Pablo was zestien en zat op een alternatieve middelbare school in West 23rd Street bij 8th Avenue, waar de leerlingen ringetjes in hun neus en oren droegen, en was al bezig met zijn studie-keuze, en Arturo was veertien en had zijn zinnen gezet op de La Salle Academy in East 2nd Street bij 2nd Avenue, alleen maar omdat die vlak bij het appartement was dat we na West 101st Street betrokken, zodat hij 's morgens niet zo vroeg op hoefde. Laat naar bed gaan, laat opstaan, almaar gitaar spelen en tekenen, daar hield hij het meest van in die tijd. Enfin. Het was goed zolang het duurde, Florida, maar het was ook genoeg. Ik maakte aardig wat werk, en zelfs het onbehouden, cultuurloze klimaat in het Miami van die tijd was in zekere zin gunstig voor me, want zo kon ik me helemaal opsluiten in de ivoren toren die per slot van rekening mijn werk is (of liever mijn werk was, want sinds ongeveer anderhalf jaar, na mijn zesenzeventigste, ben ik opgehouden met schilderen, omdat mijn ogen achteruit begonnen te gaan, en heb ik me maar op het schrijven toegelegd met behulp van een loep).

In New York woonden we eerst in een piepklein flatje in West 101st Street, op een huizenblok afstand

van Central Park. Het park was het enige goede in die buurt, die grensde aan een getto van arme latino's, waar 's nachts een hoop lawaai werd geschopt, flessen kapot werden gesmeten, uit alle macht werd gevloekt en gescholden, zowel in het Engels als in het Spaans, een dichte mensenkluwen die me uit mijn slaap hield, vooral omdat ik net uit Miami kwam, een stad die in zijn geheel aan de rand van golfcourses leek te zijn gebouwd. Van schilderen kwam niks. Het was moeilijk die eerste maanden in New York, erg moeilijk, niet voor Sara en de kinderen, maar voor mij, die veel behoefte had aan licht, ruimte, stilte en meer van die onzin die je je op die leeftijd in je hoofd haalt om je leven gecompliceerder te maken.

In die tijd wilde ik niet in Miami of Bogotá of Medellín of West 101st Street of waar dan ook zijn. Ik ging 's morgens vroeg de deur uit om urenlang in het park te wandelen, mezelf voortdurend voorhoudend dat ik me moest vermennen, aan het werk moest gaan, vrolijker moest doen tegen Sara en de kinderen, die het naar hun zin hadden in New York, al maakten ze zich zorgen over mijn neerslachtigheid. Sara, die werk had gevonden als hulpverlener in een ziekenhuis (in Colombia had ze sociologie gestudeerd), begreep dat het de buurt was die zo op mijn stemming drukte, de gettosfeer misschien, en ongetwijfeld ook het gebrek aan ruimte in de flat. In de woonkamer stootte de poot van de schildersezal bijna tegen de schouder van Arturo, die languit op de grond lag met die klote-Nintendo van hem, en als de drie jongens in huis waren, maakten ze zoveel herrie, bovenop de herrie op straat, dat ik de ezal en het schilderen maar voor gezien hield en naar de bomen in het park ging kijken.

Ik hield van de bomen in Central Park, hoewel ze me heimwee bezorgden naar de bomen in mijn land, in de jungle van Urabá, die ik zo goed kende, omdat een broer van me er een *finca* had gehad waar hij was doodgegaan. Het waren mooie bomen, ongetwijfeld, oeroude olmen of eiken of zo, maar bijna speelgoed vergeleken met de ceiba's en de wilde cashews in Urabá, en dat stemde me een beetje treurig. Om kort te gaan, als ik niet in het park was, ging ik, op pakweg een uur reizen met de metro, naar Coney Island, dat ik al gauw ontdekte en waar ik, zoals iedereen, van onder de indruk was. (Er bestaat een foto van Freud, ook onder de indruk, geloof ik, op de Coney Island Boardwalk.) Daarna, toen we al op de flat in East 2nd Street zaten, begon ik aan de reeks zeegezichten van New York Bay, onder andere gezien vanaf Brighton Beach en Coney Island.

Op een middag kwam Sara thuis van haar werk en zei: 'Wil je mee gaan kijken naar een appartement dat ze me hebben aangeboden? Het is in de Lower East Side, vlak bij Houston Street, 2nd Street, 2nd Avenue. Groot. Verwaarloosd. Duur. Uitzicht op een schitterend kerkhof. Marble Cemetery, heet het.'

Ik vroeg of het licht er goed was en ze zei van ja. We gingen het samen met de jongens bekijken. Overdreven duur leek het me niet, gezien de oppervlakte, maar het was wel verwaarloosd. Of liever gezegd smerig. Kwestie van schoonmaken, verven en kakkerlakken verdelgen. Grote ramen, uitstekend licht. Zeer ruime woonkamer waar we met gemak de jongens en hun elektronische aanhangsels, plus een bank, twee fauteuils en mijn atelier in kwijt konden.

En het ging goed. We bestreden de kakkerlakken, en

er gingen er wel een paar dood, maar de meeste bleven in leven. Als je 's avonds het licht aandeed waren ze er altijd, klein en talrijk, bliksemsnel in alle kieren weg-schietend. Er werd strikte hygiëne betracht, en om de zoveel tijd bestreed ik ze, ik strooide borax, ik trapte ze dood, maar niks: als het licht aanging waren ze er allemaal weer. In oude appartementen zijn die insecten even onuitroeibaar als het leven zelf. Om ze uit te roeien zou je het hele gebouw moeten slopen en het puin met benzine of napalm overgieten en in brand steken ... Ik houd van planten en ik heb groene vingers, dus schafte ik varens en potpalmen aan, en al gauw leek het wel een oerwoud bij ons thuis. Bij een dierenwinkel in Bleecker Street kochten we voor tweehonderd dollar een papegaai, die door de kinderen Sparky gedoopt werd. Tam werd hij nooit, hij krijste als een gek en vloog het hele appartement door. Jaren later kregen we Cristóbal, de kat, die Sparky op een dag zo aan het schrikken maakte dat hij door het raam naar het kerkhof ontsnapte. De vogel bleef nog een week in de bomen zitten krijsen, maar terugkomen wilde hij niet, hoe we hem ook riepen door het raam. Tot hij weg was.

‘Naar Zuid-Amerika,’ zei ik tegen de jongens om ze op te beuren. ‘Naar de Chocó, om *chontaduros* te eten.’

‘Chontawie?’ vroeg Arturo die deze palmvruchten niet kende en geen gelegenheid voorbij liet gaan om de pias uit te hangen, ook op pijnlijke momenten zoals dit.

Op de flat in 2nd Street kreeg ik er weer zin in. Ik begon de stedelijke en halfstedelijke kusten van Brooklyn en New Jersey te verkennen en te fotograferen en te schilderen. Ik schilderde een motor die ik op een strand vond, half onder het zand begraven en met algen overdekt. Ik mag graag zien hoe het menselijk af-

val vergaat en weer onmenselijk en mooi wordt. Ik houd van dat grensgebied. Een soort mangrove. Ik schilderde een reeks van acht werken met als onderwerp de degenkrabben, oftewel *horseshoe crabs*, die naar de stranden van Coney Island komen, doodgaan en in korte tijd lege schelpen en vervolgens stof worden, samen met de plastic slippers en plastic zakken die er eeuwen over doen, zij wel, om ook stof te worden. Het onderwerp van die schilderijen, hoewel ik het nooit zei, was van dik hout zaagt men planken, in elk geval uiterst pretentius of ambitieus of hoe je het noemen wilt, en had te maken met de duistere afgrond van de Tijd. Degenkrabben zijn niet mooi, helemaal niet, en ze zijn miljoenen jaren onveranderd gebleven, net als de kakkerlakken en de krokodillen, zeggen ze. Ik las een keer op internet dat het ook geen krabben zijn. Ze lijken op schaaldieren, maar in werkelijkheid zijn ze nauwer verwant aan de spinnen en de schorpioenen. De oudste fossiele degenkrabben dateren van ongeveer vierhonderdvijftig miljoen jaar geleden.

De schilderijen bevatten maar net genoeg licht om een idee te krijgen van de vorm van het krabbenkadaver. En ze verkochten wel, maar moeizaam en voor erg weinig geld. Vele jaren later wisselden ze voor exorbitante bedragen van eigenaar. Ik heb er nog een in het atelier hangen – het beste, vind ik – dat met de dag waziger en duisterder wordt, naarmate mijn gezichtsvermogen achteruitgaat en ook ik tot stof verga.

‘Weer een stapje dichterbij het tenebrisme, hè? Oké, de volgende keer wordt het een compleet zwart doek,’ zei Sara om me te plagen. ‘Nee hoor, nee hoor,’ voegde ze er gauw aan toe. ‘Ik vind ze heus wel mooi.’

Het waren bijna twee jaren van artistieke overvloed,

van een gelukzaligheid die ook een beetje bang maakte, want overal waar ik ging vond ik schatten, zoals iemand voor wie alle stenen op zijn weg veranderen in edelstenen. Hoe moest ik weten wat er komen ging! Het ongeluk is altijd als de wind: natuurlijk, onvoorspelbaar, vanzelf ... Ik schilderde beter dan ooit en werkte zo geconcentreerd dat ik soms vergat te roken of koffie te drinken. Ik schilderde de met algen begroeide motor, ook min of meer tenebristisch, maar nu met hier en daar een streep kleur. In New Jersey vond ik een verroest driewielertje op een braakliggend stuk grond aan zee, en dat schilderde ik ook, heel groot, maar nu met zoveel licht dat de driewieler haast niet te zien was. (Twee jaar geleden zag ik het doek in een museum in Rome, waar ze me hadden uitgenodigd voor een of ander eerbetoon, maar nu moest ik het vanuit mijn ooghoeken bekijken, want de ziekte had al toegeslagen en het midden van mijn blikveld was wazig. Die driewieler beviel me wel toen ik hem na zoveel jaren terugzag, maar ik had bepaalde delen wel over willen doen, daar zou het erg van zijn opgeknapt.) Ik was ook begonnen de ingestorte achtbaan op Coney Island te fotograferen (later hebben ze hem afgebroken), die overwoekerd was met kruipplanten vol paarse bloemen. Morning glory, ofwel ochtendglorie, heet die kruipplant in het Engels. Ik dacht erover een reeks grote doeken met details van het bouwwerk en de bloemen te schilderen, vanuit standpunten die de hiërarchie van afmeting en perspectief onderuithaalden en me bevrijdden van het juk van de opgelegde blik van binnen óf vanbuiten. Het was alsof ik ergens uit wilde breken en op het punt stond bij het licht te geraken, om vrijer te kunnen ademhalen. Ik prepareerde de doeken

voor de achtbaan. De bloemen moest ik wel fel realistisch schilderen, anders zouden ze misschien te moeilijk verkopen. We moesten toch ergens van leven.

Triest dat ik hier nu dit soort grapjes opschrijf die ik nog maar twee jaar geleden maakte toen Sara nog leefde. 'Ongein', luidde haar kwalificatie. Uitgerekend in die tijd werd de taxi met mijn oudste zoon door een dronken junkie in een pick-up aangereden, op de kruising van 6th Street en 1st Avenue, een kleine vier straten van ons appartement vandaan, en Sara en ik en wij allemaal daalden af in het diepst van de hel.